

DDS a on-line digitální knihovny změna jednoho paradigma

Rudolf Vlasák

Univerzita Karlova v Praze

Slezská univerzita v Opavě

rudolf.vlasak@ff.cuni.cz

O čem bude řeč

- Nové paradigma
- Informační bariéry koncového uživatele
- Nákup odborných periodik nebo DDS?
- Nezbytnost nového systémového přístupu k vědecko-informačním službám
- Nové rozměry knihovnické profese

Nové paradigma

- vztah informačního pracoviště k uživateli:
 - *uživatel mění dosti zásadně své informační chování*
 - *vyvíjíme stále snadnější přístupové prostředky vedoucí k samoobslužnému přístupu*

Uživatel a informační zdroje

- *Výzkumní, vývojoví, případně další tvůrčí pracovníci, ovládají už přímo na svém pracovním stole a často i ve svém soukromí doma vyspělou multimediální stanici, jejímž prostřednictvím vstupují do většiny z relevantních dokumentů - časopiseckých článků, encyklopedií a slovníků, výzkumných zpráv, sborníků z konferencí, patentů, norem atd.*

Informační bariéry nového koncového uživatele

- finance
- znalost e-adres
- čtení full-textů z obrazovky

Nová ekonomie knihovnických služeb

- elektronické knihovny budované:
 - *přímo nakladatelstvími*
 - *velkými knižními a časopiseckými prodejními organizacemi*
- naprosto odlišné od stávajících služeb „kamenných“ knihoven:
 - *ekonomie nového způsobu uživatelského přístupu k elektronickým informačním zdrojům: za všechno se platí, ale ne všechno se musí nakupovat*

McCarty: DDS = ZABIJÁK PERIODIK

- Výpočet využití 600 titulů v akademické knihovně
 - *uplatněn vždy jeden požadavek na kopii článku u 423 titulů*
 - *Jen u deseti titulů dosáhl počet těchto požadavků deseti a více*
 - *pokud by knihovna namísto nákupu časopisů platila čtenářům pouze za kopie článků prostřednictvím DDS: celková úspora za předplatné: 315.252 dolarů z původních 343.926 dolarů*

Primát v zakládání DDS

- první skutečně gigantické DDS na světě
 - *Nikoli British Library Document Suply Center*
(*1973, resp. *1961 mimo BL v Boston Spa)

ale

VINITI v SSSR
(* 1956)

Nezbytnost nového systémového přístupu k vědecko-informačním službám

- **Otázka:**
 - *Budou se tedy knihovnicko-informační pracoviště rušit?*
- **To není stejná, či obdobná špatně položená otázka:**
 - *zda digitalizací publikací zaniknou „kamenné“ knihovny?*
- **Proč špatně?**
 - *nerozlišuje knihovny veřejné a knihovny jako informační pracoviště sloužící odborníkům v jejich pracovním procesu*

Nové rozměry knihovnické profese

- Co je a bude navýsost nezastupitelnou funkcí knihovníka?
 - *projektování*
 - *budování*
 - *organizování*
 - *provozování*(také) **elektronických knihoven všech typů**

Příklady nových typů knihoven

- NDLTD (Networked Digital Library of Theses and Dissertations)
- ADT (Australian Digital Theses)
- CyberThèses
- UMI (University Microfilms International)

Kdy nás uživatel potřebuje

- *Právě on-line digitální knihovna je ten informační systém, jehož plné, racionální a účelné využívání koncový uživatel zvládá bez potřeby osobní kvalifikované asistence informačního profesionála.
Něco zcela jiného je vyhledávání informací v profesionálních systémech bibliografických a strukturovaných faktografických informací celé řady světových databázových center.
Pomoc knihovníka a zejména řešeršéra potřebuje koncový uživatel v případě, že hledá dokumenty nikoli podle už jemu známých identifikačních údajů, jako je autor a název, ale podle tématu. Totéž platí o využívání elektronických knihoven.*

Gale - soupisy databází a adresáře db center (poslední statistiky)

– počet registrovaných bibliografických databází mezi roky 1985 a 2002: zhruba dvojnásobně

- počet „full-text“ databází vzrostl za stejné období téměř patnáctkrát (535, resp. 7380)

Co nás čeká

- Další vývoj knihovnictví ve větvi odborných a specializovaných knihoven
 - *elektronické knihovny nakladatelů, resp. producentů, využívané on-line přímo koncovými uživateli z jejich pracovišť i domovů*